

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 12 maja 2014 r.

Pozwem z dnia 12 sierpnia 2013 r. (data stempla pocztowego) M. L. (1) i K. L. (1) wnieśli o zasądzenie od pozwanej A. G. kwoty 70.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od daty wytoczenia powództwa do dnia zapłaty tytułem zachowku oraz o zasądzenie kosztów postępowania.

W uzasadnieniu pozwu wskazali, że spadkodawca K. G., pozostawił testament notarialny, w którym jedynym spadkobiercą uczynił córkę A. G., jednocześnie wydziedziczając matkę powodów K. L. (2). A. G. i K. L. (2) były córkami spadkodawcy z dwóch różnych małżeństw. Sąd Rejonowy dla m.st. W. w sprawie I Ns 268/13 stwierdził nabycie spadku na podstawie testamentu notarialnego w całości przez A. G.. W chwili śmierci spadkodawca był wdowcem i gdyby nastąpiło dziedziczenie z ustawy, to A. G. odziedziczyłaby 3/4 spadku, a K. L. (2) 1/4 spadku. Spadek po K. G. stanowił jedynie lokal mieszkalny położony w W. przy ul. (...) 45 m. 63 którego wartość powodowie wycenili na kwotę około 280.000 zł na podstawie średnich cen nieruchomości położonych przy ul. (...) o porównywalnym metrażu i zbliżonym okresie powstania.

Powodowie wskazali, że wobec wydziedziczenia K. L. (3), jako jej dzieci są uprawnieni do zachowku w wysokości 1/8 wartości spadku, tj. po 35.000 zł dla każdego z nich. Pismem z dnia 4 lipca 2013 r. powodowie wezwali A. G. do zapłaty zachowku, jednak pozostało ono bez odpowiedzi (pozew - k. 2-3).

W odpowiedzi na pozew, A. G. wniosła o oddalenie powództwa i nieobciążanie jej kosztami postępowania. Pozwana zakwestionowała zasadność roszczenia wskazując, że powodom nie należy się zachówek, albowiem wolą spadkodawcy było uczynienie jej jedynym spadkobiercą. Nadto wskazała, że zstępni wydziedziczonej również zostaliby wydziedziczeni przez spadkodawcę, gdyby wiedział o ich istnieniu. W ocenie pozwanej żądanie powodów jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, albowiem powodowie nigdy nie komunikowali się ze swoim dziadkiem, nie odwiedzali go, nie pomagali w sprawowaniu opieki w czasie jego choroby. Stanowi także nadużycie prawa, gdyż powodowie nie dopełniali żadnych obowiązków względem spadkodawcy jako swojego dziadka, po którym teraz domagają się zachowku (pismo pozwanej- k. 60-60v).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

K. G. zmarł w dniu 26 grudnia 2012 r. W chwili śmierci był wdowcem. Miał dwoje dzieci: córkę K. L. (2) z domu G. ze związku małżeńskiego z H. S. oraz córkę A. G. z domu G. ze związku małżeńskiego z H. P. (dokumenty z dołączonych akt sygn. I Ns 268/11: kopia odpisu skróconego aktu zgonu K. G. - k. 4, kopia odpisu skróconego aktu małżeństwa A. G. - k. 6; dokumenty z akt I C 1297/13: kopia odpisu skróconego aktu małżeństwa K. L. (2) - k. 6, odpis skrócony aktu urodzenia K. L. (2) - k. 8;).

Spadkodawca pozostawił testament notarialny sporządzony w dniu 8 czerwca 2001 r. przed notariuszem R. B. (1) w W., za numerem repertorium A 16965/2001. W testamencie tym spadkodawca powołał do całego spadku swoją córkę A. G. oraz wydziedziczył córkę K. L. (2). Przyczyną wydziedziczenia było uporczywe niedopełnienie obowiązków rodzinnych, w szczególności nie utrzymywanie od ponad dziesięciu lat żadnych kontaktów ze spadkodawcą mimo licznych próśb oraz nieopiekowanie się nim podczas choroby (okoliczność niesporna, dowód: wypis z aktu notarialnego w sprawie I Ns 268/11- k. 8-9).

Postanowieniem z dnia 23 maja 2013 r. Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w W. Wydział I Cywilny w sprawie o sygn. akt I Ns 268/11 z wniosku A. G. z udziałem K. L. (2), stwierdził, że spadek po K. G. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 8 czerwca 2001 r. sporządzonego przed notariuszem R. B. (2), nabyła w całości córka jego i H. G. z d. P. - P. (okoliczność niesporna; postanowienie z dnia 23 maja 2013 r.- k.4; testament notarialny- k.8 z akt I Ns 268/11).

K. L. (2) ma dwoje dzieci: córkę M. L. (1) oraz syna K. L. (1) (okoliczność niesporna, dowód: odpisy skrócone aktu urodzenia K. L. (1) i M. L. (1) - k. 9).

M. L. (1) i K. L. (1) pismem z dnia 4 lipca 2013 r. wezwali A. G. do zapłaty zachowku w wysokości po 35.000 zł na rzecz każdego z nich po zmarłym K. G., w terminie 14 dni od daty doręczenia wezwania (wezwanie do zapłaty - k. 19).

W skład spadku po K. G. wchodził lokal mieszkalny nr (...) położony przy ulicy (...) 45 w W. o powierzchni 36 m² (okoliczność niesporna, dowód: akta (...) Spółdzielni Mieszkaniowej (...)).

Wartość rynkowa spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego położonego w W. przy ul. (...) wynosi 280.000 zł (okoliczność uznana za przyznaną, niezaprzeczona przez stronę pozwaną).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie powołanych wyżej dowodów.

Sąd dał wiarę obiektywnym dowodom ze wskazanych wyżej dokumentów, ponieważ nie budziły one wątpliwości co do ich autentyczności.

Wartość rynkową spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego nr (...) położonego przy ul. (...) 45 w W., Sąd ustalił na podstawie oświadczenia powodów M. L. (2) i K. L. (1), złożonego w pozwie z dnia 12 sierpnia 2013 r. Powodowie wskazali wówczas, że przedmiotowy lokal mieszkalny jest warty około 280.000 zł, a Sąd uznał tę okoliczność za przyznaną na podstawie art. 230 k.p.c., wobec niekwestionowania tej okoliczności przez stronę pozwaną.

Sąd oddalił wnioski dowodowe o dopuszczenie dowodu z przesłuchania świadków wskazanych przez stronę pozwaną i powodową oraz przesłuchanie stron postępowania, bowiem przeprowadzenie wskazanych dowodów, w ocenie Sądu pozbawione było celowości i zmierzało do nieuzasadnionego przedłużenia postępowania.

Sąd zauważył co następuje:

Powództwo zasługiwało na uwzględnienie, jednak w mniejszym rozmiarze, niż żądali powodowie.

Zgodnie z art. 991 § 1 k.c., zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy, albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachówek). Stosownie do art. 991 § 2 k.c., jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci otrzymanej od spadkodawcy darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. Dla uzyskania konkretnej sumy zachowku należy pomnożyć udział spadkowy stanowiący podstawę obliczenia zachowku przez wartość tzw. substratu zachowku, który stanowi czysta wartość spadku, powiększona ewentualnie o wartość podlegających zaliczeniu darowizn. Czystą wartość spadku ustala się odejmując od aktywów spadkowych wartość długów spadkowych, z tym że przy tej operacji – zgodnie z art. 994 § 1 k.c. – nie uwzględnia się jednak zapisów i poleceń, mimo że stanowią one długi spadkowe. (tak: Elżbieta Skowrońska-Bocian, w: Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga czwarta. Spadki, Warszawa 2005, s. 165-166).

Ogólną regułę ustawowego porządku dziedziczenia wyznacza art. 931 § 1 k.c., w myśl którego w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych, z tym że część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku. Gdyby więc miało miejsce dziedziczenie ustawowe po K. G., to $\frac{3}{4}$ części spadku nabyłaby córka A. G., zaś $\frac{1}{4}$ spadku - córka K. L. (2). Spadkodawca K. G. sporządził jednak testament notarialny, w którym do dziedziczenia po sobie powołał w całości córkę A. G., wyłączając w ten sposób ustawowy porządek dziedziczenia.

Instytucja zachowku służy ochronie interesów majątkowych najbliższych członków rodziny spadkodawcy, wymienionych w art. 991 § 1 k.c., przez zapewnienie im, niezależnie od woli spadkodawcy, a nawet wbrew jego

woli, roszczenia pieniężnego odpowiadającego określone w powołanym przepisie ułamkowi wartości ich udziału w spadku, który by im przypadł przy dziedziczeniu ustawowym. Obliczenie zachowku następuje na podstawie wartości spadku ustalonej według cen z daty orzekania o roszczeniu z tego tytułu (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2013 r., V CSK 385/12, LEX nr 1375506). Należy pamiętać też o zasadzie, że nikt nie może na wypadek swojej śmierci rozporządzić swoim majątkiem zupełnie dobrowolnie, z pominięciem swoich najbliższych (wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 25 lipca 2013 r., I ACa 141/12, LEX nr 1356561).

Tym samym K. L. (2), która nie otrzymała od spadkodawcy należnego jej zachowku, przysługiwałoby przeciwko A. G. roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku, odpowiadające $1/8$ ($1/4 \times 1/2$) wartości udziału spadkowego, który nabyłaby ona przy dziedziczeniu ustawowym.

Spadkodawca może jednak pozbawić przyszłego spadkodawcę prawa do zachowku. Stosownie do treści art. 1008 k.c., spadkodawca może w testamencie pozbawić zstępnych, małżonka i rodziców zachowku, jeżeli uprawniony do zachowku: wbrew woli spadkodawcy postępuje w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, dopuścił się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazy czci, uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych. W realiach niniejszej sprawy K. L. (2) została wydziedziczona przez spadkodawcę w testamencie notarialnym z dnia 8 czerwca 2001 r. W tym miejscu należy zauważyć, że ani K. L. (2) w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, ani jej zstępni w niniejszym postępowaniu nie kwestionowali wydziedziczenia. Wobec powyższego zastosowanie w niniejszej sprawie ma art. 1011 k.c. zgodnie z którym zstępni wydziedziczonego zstępnego są uprawnieni do zachowku, chociażby przeżył on spadkodawcę.

Oznacza to, że M. L. (1) i K. L. (1), którzy nie otrzymali od spadkodawcy należnego im zachowku, przysługuje przeciwko A. G. roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku, odpowiadające połowie wartości udziału spadkowego, który nabyłaby ich matka K. L. (2) przy dziedziczeniu ustawowym, tj. po jednej szesnastej części wartości spadku ($1/8 \times 1/2 = 1/16$).

Powodowie dochodzili od pozwanej kwoty łącznej 70.000 zł, tj. po 35.000 zł tytułem zachowku. Jednakże zasadne było uwzględnienie ich żądania jedynie w części, tj. po 17.500 zł. Natomiast w pozostałym zakresie powództwo zasługiwało na oddalenie. Powyższe ustalono na podstawie udziału spadkowego stanowiącego podstawę obliczenia zachowku tj. $1/16$ części spadku dla każdego z powodów pomnożonego przez wartość substratu zachowku, który stanowi czysta wartość spadku, tj. 280.000 zł.

Sąd nie podzielił podniesionego przez pozwaną zarzutu nadużycia przez powodów prawa do dochodzenia roszczeń o zachówek. Jak podkreślił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 kwietnia 2004 r. (I CK 215/03, B. z 2004 r., Nr 11, s. 40) ocena sądu, czy żądanie zapłaty sumy odpowiadającej wysokości zachowku stanowi nadużycie prawa (art. 5 k.c.) nie powinna pomijać, że prawa osoby uprawnionej do zachowku służą urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma wobec swoich najbliższych. Jakkolwiek w niniejszej sprawie spadkodawca wydziedziczył swoją córkę K. L. (2) i okoliczność ta nie była w żaden sposób kwestionowana, to jednak nie dokonał takiego aktu w stosunku do zstępnych wydziedziczonej córki. Tym samym, obowiązek spadkodawcy względem istniał w dalszym ciągu, tyle że wobec zstępnych wydziedziczonej K. L. (2).

Dodatkowo, Sąd wziął pod uwagę sprzeczność stanowiska strony pozwanej, która z jednej strony podniosła zarzut niedopełniania przez powodów obowiązków rodzinnych wobec swego dziadka, a z drugiej wskazała, że ani ona, ani spadkodawca nie mieli świadomości ich istnienia, wobec braku kontaktów z K. L. (2). Nadto, nie do zaakceptowania jest stanowisko wyrażone przez pozwaną, domniemywające wolę spadkodawcy dalszego wydziedziczenia zstępnych swej córki, w razie powzięcia wiadomości o ich istnieniu. W ocenie Sądu wola spadkodawcy wyrażona w testamencie jest wiążąca nie tylko dla spadkobierców, lecz również dla Sądu orzekającego w sprawie o zachówek. Za niedopuszczalne należy zatem uznać dążenie do rozszerzenia kręgu krewnych spadkodawcy pozbawionych prawa do zachowku w drodze zarzutu nadużycia przez nich prawa w rozumieniu art. 5 k.c. i wbrew oczywistej treści testamentu. Zdaniem Sądu okoliczność, że spadkodawca nie wiedział o istnieniu wnuków nie upoważnia do podnoszenia przeciwko

nim zarzutu nadużycia prawa w procesie o zachówek, gdyż w świetle zasad doświadczenia życiowego oczywiste jest, że skoro spadkodawca wiedział, że ma córkę, o czym świadczy chociażby treść rozrządzeń testamentowych, to mógł zakładać, że w odpowiednim okresie życia jego córka założy rodzinę i doczeka się dzieci. Dążenie do prawidłowych relacji rodzinnych jest obowiązkiem wszystkich jej członków.

W ocenie Sądu zarzut nadużycia prawa należało w niniejszej sprawie ocenić jako niedopuszczalny wobec treści testamentu i w związku z tym zaniechać badania jego podstawy faktycznej, co skutkowało oddaleniem wniosków dowodowych stron zgłoszonych na te okoliczności.

Odnosząc się do odsetek, zauważyć należy, iż zgodnie z art. 481 § 1 k.c. dłużnik opóźniający się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego jest zobowiązany do uiszczenia odsetek za czas opóźnienia. Opóźnienie się w spełnieniu świadczenia powstaje, jeżeli dłużnik nie spełnia go w czasie właściwym. Zauważyć należy, iż kwestię wymagalności roszczenia reguluje przepis art. 455 k.c., zgodnie z którym, jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie winno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania świadczenia. Ponieważ wezwanie do zapłaty nastąpiło z dniem wniesienia pozwu należało zasądzić odsetki ustawowe od dnia 12 sierpnia 2013 roku do dnia zapłaty, co orzeczono w punkcie I wyroku.

Orzekając o kosztach postępowania Sąd kierował się zasadą wyrażoną w art. 100 § 1 k.p.c. Pozwana, jako strona przegrywająca sprawę, obowiązana jest zwrócić powodowi poniesione przez niego koszty w kwotach po 1.779,25 zł., co odpowiada połowie kosztów procesu podzielonych na dwie części, stosownie do proporcji, w jakiej powodowie utrzymali się ze swoimi żądaniami.

SSR Paweł Szymański

Zarządzenie: odpisy wyroku z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikowi powodów oraz pozwanej z pouczeniem o apelacji.